

РОЗВИТОК ЕТИЧНИХ ЗАСАД ТЕОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ДІАСПОРНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ (40-і рр. ХХ ст.)

Орлова Н. В., Херсонський державний університет

У роки Другої світової війни українська журналістикознавча думка розвивається лише за кордоном, у Чехословаччині (О. Бочковський, С. Сірополко) [1], Німеччині (А. Животко) [2], Америці (Ю. Тернопільський) [3].

Працю українських емігрантів О. Бочковського та С. Сірополка «Українська журналістика на тлі доби : Історія, демократичний досвід, нові завдання» (Мюнхен, 1993) вважають першим в історії українського журналістикознавства ґрунтовним дослідженням з теорії журналістики. Складається вона з двох частин, кожна має назву «Основи журналізму» й охоплює по 11 лекційних тем. Її авторами стали професори Української господарської академії в Подєбрадах (Чехословаччина) О. Бочковський (завершив першу частину в 1937 році) та С. Сірополко (написав другу частину в 1940 році). Праця була призначена для підготовки журналістів у Школі політичних наук при УГА.

Дослідження О. Бочковського та С. Сірополка ґрунтується на розумінні авторами *журналізму* як важливого складника соціології, соціальних комунікацій. Про це в передмові зазначив автор першої частини, О. Бочковський: «наука, конкретно – соціологія, вивчає їх (періодичні видання – Н. О.) як масове та характерне явище громадського життя» [12, с. 8]; «...соціологія ... є матерньою наукою всього, що торкається вивчення та досліду явищ громадського життя...» [12, с. 16]. Соціальнокомунікаційний підхід до вивчення журналізму і підготовки журналістів засвідчує й те, що «цикл журналістичних дисциплін» розроблявся авторами для «першої Високої Школи Політичних Наук» Української господарської академії [12, с. 8].

Науку про журналістику, в авторському тлумаченні – журналізм, О. Бочковський номінує як «*журналогія* або по-українському *часописознавство*» і вважає її зовсім новою наукою, «що перебуває в процесі свого творення. Вона нараховує всього якихось пару десятків років свого існування» [12, с. 16]. Дослідник визначає об'єкт і предмет цієї науки: «...*журналогія* вивчає модерну пресу в її істоті та в усіх її проявах. Передусім *об'єктом* її досліду є *часопис*, як такий. І це не тільки як чинник, що творить громадську опінію, але й як підприємство, що має економічний характер. ... Вона аналізує відтак його суспільну функцію і призначення. *Журналогія* досліджує цю справу також у світому її аспекті. Словом, її *цікавить журналізм у всіх найрізноманітніших його виявах*» [12, с. 18].

О. Бочковський спробує окреслити *структуру часописознавства*: а) *історія преси* – «фундамент, на якому постав будинок науки про журналізм, тобто часописознавство»; б) *теорія журналізму*; в) *практична журналогія*. Окремо говорить про *історіографію часописознавства*: «*історія науки про часопис* – це історія цих монографій, присвячених дослідженню різних поодиноких питань і справ, пов'язаних з журналізмом» [12, с. 17].

Дослідник у праці «Основи журналізму» робить спробу заповнити прогалини слабкої теоретичної бази і потрактує чимало засадничих понять журналістикознавства, використовуючи досягнення світової науки. Він міркує про *природу журналістської творчості*: «Що таке журналізм: наука чи мистецтво? ... Життєва правда лежить десь посередині. ... Тому слушним є погляд, що талановиті журналісти родяться так само, як поети...» [12, с. 19]. О. Бочковський наголошує на моральних якостях журналіста як провідних: «... однією з найголовніших вимог, з якою мусить числитися кожен журналіст, це пам'ятати й ніколи не забувати, що для нього часопис в жоднім разі не сміє «бізнесом»... Ідейна та громадська місія часопису все мусить домінувати в душі відповідального журналіста. З цим в'яжеться *одна з найголовніших ознак журналіста: він мусить мати хребет, цебто характер* ... в наш модерний час журналіст ... *являє собою наче трибуну народу й лицаря нації*» [12, с. 20-21].

С. Сірополко в другій частині «Основ журналізму» (1940) потрактує ті питання з теорії журналізму, що «не встиг він (О. Бочковський – Н. О.) розглянути в своєму курсі або зачепив лише побіжно» [12, с. 129]. Дослідник детальніше висвітлює публіцистичний складник журналізму, викладає основи журналістської етики, узагальнює надбання журналістської деонтології.

Значну увагу С. Сірополко приділяє розгляду етичних засад журналістської творчості, визначає обов'язкові вимоги до журналіста. Це обдарованість, патріотизм, правдивість, акуратність, готовність до праці, спритність, чуйність, пам'ятливість, довірність [12, с. 145]. Дослідник наводить поради, як розвивати журналістську обдарованість, набувати необхідні вміння та навички. Також говорить про матеріальне становище і правове забезпечення журналістів, характеризує роботу професійних організацій по захисту прав журналістів в Україні й світі [12, с. 152-162].

Вперше в історії українського журналістикознавства С. Сірополко узагальнює моральні принципи, що вже увійшли в традицію світової журналістської етики, і презентує «*Приписи етики журналіста*». Дослідник окремо формулює 9 вимог етики часопису (служити інтересам свого народу; не замовчувати правди; мати сталу програму, перейняту певною ідеєю; не притягувати передплатників такими засобами, як лютерея, асекурація і т.д.; бути чесним в боротьбі зі своїм партійним противником чи конкурентом; не передруковувати статей чи заміток з іншого часопису без позначення його

назви; не розкривати за життя автора його криптоніму чи псевдоніму; не містити в часописі рецензій на власні видання того самого часопису; не давати в редакційній частині часопису місця таким статтям і заміткам, що носять рекламний характер) та 4 вимоги етики журналіста (не жонглювати своїми переконаннями та поглядами; комбінувати факти, цебто збирати факти у цілість, а не вигадувати їх; не вживати аноніму, криптоніму чи псевдоніму у тих випадках, коли мова йде про критику тієї чи іншої особи; не подавати того самого матеріалу в чужій редакції, бо це утворює небажану конкуренцію між часописами) [12, с. 164-167]. Однією з причин порушення українським журналістами професійної етики автор називає «відсутність авторитетної професійної організації журналістів, що стояла б на охороні етичних принципів журналістичної праці» [12, с. 167].

Праця О. Бочковського та С. Сірополка позначена впливом соціальнокомунікаційного підходу до аналізу функціонування періодичних видань; ґрунтується на принципах об'єктивності, історизму, діалектизму, системності. Уперше в історії українського журналістикознавства з позицій соціальних наук ґрунтовно розроблено теорію журналістики, зокрема закладено основи наукового вивчення жанрології, деонтології, методики журналістської творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бочковський О. І. Українська журналістика на тлі доби (історія, демократичний досвід, нові завдання) / О. І. Бочковський, С. Сірополко / [за ред. К. Костева й Г. Кошаринського]. – Мюнхен : Український техніко-господарський інститут, 1993. – 204 с.
2. Животко А. П. Історія української преси : [навч. посіб. для студ. ф-тів ж-ки вищих закл. освіти] / А. П. Животко / М. Тимошик [упоряд.]. – К. : Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
3. Тернопільський Ю. Л. Українська перса з перспектив 150-ліття / Ю. Л. Тернопільський. – Джерзі Ситі : Вид-во М. П. Коць, 1974. – 176 с.